

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 17.1.2014
COM(2014) 2 final

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Yhteinen kertomus rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY ('rotusyrjintädirektiivi') ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27 päivänä marraskuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY ('työsyrijntädirektiivi') soveltamisesta

{SWD(2014) 5 final}

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Yhteinen kertomus rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY ('rotusyrjintädirektiivi') ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27 päivänä marraskuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY ('työsyrojintädirektiivi') soveltamisesta

1. JOHDANTO

Suojelu syrjintää vastaan on yksi aloista, joilla EU:n lainsäädäntö vaikuttaa ihmisten arkeen EU:ssa. EU:n kahdella syrjinnänvastaisella direktiivillä¹ luotu laaja-alainen kehys on muokannut eurooppalaista syrjinnän vastaista lainsäädäntöä jo yli vuosikymmenen ajan. Ennen kuin kyseiset direktiivit saatiin osaksi kansallista lainsäädäntöä, osassa jäsenvaltioita ei ollut voimassa juuri minkäänlaista syrjinnän vastaista lainsäädäntöä. Direktiivien myötä kaikki jäsenvaltiot sisällyttivät lainsäädäntöönsä uusia säännöksiä ihmisten suojelemiseksi esimerkiksi ikään perustuvalla syrjinnällä.

Syrjinnän vastaisilla direktiiveillä

- kielletään rotuun tai etniseen alkuperään perustuva syrjintä (direktiivi 2000/43/EY) sekä uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä (direktiivi 2000/78/EY),
- suojellaan syrjinnältä useilla keskeisillä elämänaloilla, kuten työssä ja ammatillisessa koulutuksessa (molemmat direktiivit), ja kun kyseessä on koulutus, sosiaaliturva, terveydenhuolto sekä tavaroiden ja palveluiden saatavuus ja tarjonta, mukaan lukien asuminen (direktiivi 2000/43/EY),
- kielletään syrjinnän eri muodot eli välitön ja välillinen syrjintä, häirintä, ohje harjoittaa syrjintää sekä vastatoimenpiteet,
- edellytetään jäsenvaltioiden määräyksiä tehokkaista seuraamuksista ja oikeuskeinoista.

Direktiivejä koskevat ensimmäiset täytäntöönpanokertomukset annettiin vuonna 2006² ja vuonna 2008³. Koska molemmista syrjinnän vastaisista direktiiveistä⁴ on säännöllisesti laadittava kertomus, käsitellään tässä yhteisessä kertomuksessa kumpaakin direktiiviä, sillä useimmat niiden säännöksistä ovat sääntelyperiaatteiltaan ja sisällöltään samanlaisia. Lisäksi useimmat jäsenvaltiot ovat panneet direktiivit täytäntöön yhdellä kansallisella säädöksellä. Ensimmäisten kertomusten antamisaikaan monet jäsenvaltiot olivat vasta hiljattain saattaneet syrjinnän vastaiset direktiivit osaksi lainsäädäntöään, eikä niillä sen vuoksi ollut vielä kokemusta direktiivien soveltamisesta.

¹ Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22) ja neuvoston direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (EYVL L 303, 2.12.2000, s.16).

² KOM(2006) 643 lopullinen, 30.10.2006, direktiivistä 2000/43/EY.

³ KOM(2008) 225 lopullinen/2, 8.7.2008, direktiivistä 2000/78/EY.

⁴ Direktiivin 2000/43/EY 17 artikla ja direktiivin 2000/78/EY 19 artikla.

Nykyään kaikki 28 jäsenvaltiota ovat saattaneet direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöään ja saaneet kokemusta niiden soveltamisesta. Myös Euroopan unionin tuomioistuin on kehittänyt direktiivien tulkintaa oikeuskäytäntönsä avulla. Tässä kertomuksessa tarkastellaan direktiivien soveltamista, arvioidaan Euroopan unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten tulkintoja ja nostetaan esiin tulevia haasteita.⁵

Kaikki jäsenvaltiot toimittivat komissiolle tässä kertomuksessa tarvittut tiedot direktiivien mukaisesti⁶. Komissio kuuli myös kansallisia tasa-arvoelimiä⁷, tasa-arvoelinten eurooppalaista Equinet-verkostoa (European Network of Equality Bodies), Euroopan unionin perusoikeusvirastoa, työmarkkinaosapuolia⁸, kansalaisjärjestöjä⁹ ja syrjimättömyyttä käsittelevää oikeudellisten asiantuntijoiden eurooppalaista verkostoa (European Network of Legal Experts in the Non-discrimination Field)¹⁰.

2. TÄYTÄNTÖÖNPANOASTE JA RIKKOMUSMENETTELYT

Kaikki 28 jäsenvaltiota ovat saattaneet molemmat direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöään¹¹, ja komissio on tarkistanut, että säädökset ovat direktiivien mukaiset. Direktiivien säännösten noudattamatta jättämisestä johtuvia rikkomusmenettelyjä käynnistettiin 25:tä jäsenvaltioita vastaan pääasiassa vuosien 2005 ja 2007 välisenä aikana¹². Se, että monilla jäsenvaltioilla oli aluksi ongelmia direktiivien täytäntöönpanossa, selittyy sillä, että direktiivit olivat annettaessa uudenlaisia. Tavallisimmin ongelmat liittyivät välitöntä ja välillistä syrjintää, häirintää, vastatoimenpiteitä ja asianomaisten organisaatioiden oikeudellista asemaa koskeviin määritelmiin, soveltamisalan rajoituksiin ja direktiivien nojalla sallittujen poikkeuksien liian laajaan tulkintaan. Lähes kaikki näistä niin sanotuista ensimmäisen sukupolven rikkomusmenettelyistä on jo saatu päätökseen, koska jäsenvaltiot

⁵ Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', 25 artiklan mukaisesti komissio antaa joka kolmas vuosi kertomuksen sopimuksen syrjintäkieltoa ja unionin kansalaisuutta koskevan osan määräysten soveltamisesta. Vuosien 2011–2013 osalta katso COM(2013) 270, 8.5.2013. SEUT-sopimuksen 19 artiklan mukaisen syrjintäkiellon osalta 25 artiklassa tarkoitettulla kertomuksella tarkoitetaan tätä kertomusta.

⁶ Katso alaviitteessä 4 mainitut artiklat.

⁷ Belgian, Tanskan, Saksan, Unkarin, Itävallan, Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tasa-arvoelimet vastasivat erikseen.

⁸ Julkisten työnantajien ja julkisten yritysten eurooppalainen keskus (CEEP), BusinessEurope, Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY), Eurocadres sekä käsiteollisuuden ja pienten ja keskisuurten yritysten eurooppalainen liitto (Union européenne de l'artisanat et des petites et moyennes entreprises, UEAPME).

⁹ European Women's Lobby, Euroopan sosiaalialan kansalaisjärjestöjen foorumi, European Network of Religion and Belief (ENORB), Euroopan rasminvastainen verkosto (ENAR), ILGA-Europe, AGE Platform Europe, Euroopan vammaisfoorumi (EDF), Open Society, Amnesty International ja Euroopan romanien oikeuksien keskus (ERRC). Lisäksi foorumit Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants (PICUM) ja European Forum of Muslim Women toimittivat oma-aloitteiset lausuntonsa.

¹⁰ Verkosto avustaa komissiota syrjinnän vastaisen lainsäädännön alalla.

¹¹ Direktiivi 2000/43/EY oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä EU 15 -maissa viimeistään 19. heinäkuuta 2003, EU 10 -maissa viimeistään 1. toukokuuta 2004, Romaniassa ja Bulgariassa viimeistään 1. tammikuuta 2007 ja Kroatiassa viimeistään 1. heinäkuuta 2013. Direktiivi 2000/78/EY oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä EU 15 -maissa viimeistään 2. joulukuuta 2003 ja uusissa jäsenvaltioissa edellä lueteltujen määräaikojen mukaisesti. Direktiivissä 2000/78/EY säädetään kuitenkin mahdollisuudesta hyödyntää enintään kolmen vuoden vuoden lisääntymistä tai vammaisuuteen perustuvaan syrjintään liittyvien säännösten täytäntöönpanossa.

¹² Luxemburgia vastaan ei käynnistetty menettelyjä. Bulgarian ja Kroatian osalta arviointi direktiivien saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä on yhä kesken.

ovat saattaneet lainsäädäntönsä direktiivien mukaiseksi¹³. Yksi komission käynnistämistä rikkomusmenettelyistä johti Euroopan unionin tuomioistuimen tuomioon, jossa jäsenvaltion katsottiin rikkoneen velvollisuuttaan panna direktiivi 2000/78/EY asianmukaisesti täytäntöön työssä edellytettävien vammaisia koskevien kohtuullisten mukautusten osalta¹⁴.

Komissio jatkaa kehityksen seuraamista jäsenvaltioissa ja käynnistää tarvittaessa rikkomusmenettelyjä¹⁵.

Komissio vastaanottaa vuosittain useita näihin direktiiveihin liittyviä kanteluja (keskimäärin noin 20–30), mutta suurimmassa osassa on kyse yksittäisistä syrjintätapauksista, jotka eivät koske direktiivien virheellistä täytäntöönpanoa tai soveltamista eivätkä siksi johda rikkomusmenettelyihin. Kanteluja käsitellään huomattavasti enemmän kansallisella tasolla. Vaikka yksittäisessä syrjintätapauksessa ainoastaan kansallinen lainsäädäntö tarjoaa oikeussuojakeinoja, joita voi hakea vain kansallisissa tuomioistuimissa, komission tehtävänä on tutkia, paljastaako kantelu asianomaisessa jäsenvaltiossa virheitä direktiivien saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä tai niiden soveltamisessa. Parhailtaan on käynnissä kolme direktiiviä 2000/78/EY koskevaan kanteluun perustuvaa rikkomusmenettelyä¹⁶.

3. DIREKTIIVIEN TÄYTÄNTÖÖNPANO JA SOVELTAMINEN

Molemmat direktiivit on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, mutta jäsenvaltioiden kokemusten tarkastelu osoittaa, että direktiivien täytäntöönpanossa ja soveltamisessa on yhä haasteita.

Puuttuakseen haasteisiin komissio, Equinet, Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) ja yksittäiset jäsenvaltiot ovat julkaisseet näiden kahden direktiivin soveltamista koskevia ohjeita¹⁷. Komissio myös rahoittaa tuomareille ja muille oikeusalalla toimiville tarkoitettua koulutusta, jolla pyritään edistämään direktiivien moitteetonta soveltamista parantamalla asianomaisten tietoja yhdenvertaista kohtelua koskevasta EU:n lainsäädännöstä¹⁸.

¹³ Säännöstenvastaisuudesta johtuvat Belgiaa ja Romaniaa koskevat rikkomusmenettelyt ovat yhä kesken (Belgian osalta molempien direktiivien suhteen ja Romanian osalta direktiivin 2000/78/EY suhteen).

¹⁴ Asia C-312/11, komissio v. Italia, tuomio 4.7.2013.

¹⁵ Tästä on osoituksena kaksi tuoreempaa jäsenvaltioita vastaan käynnistettyä rikkomusmenettelyä: Unkaria vastaan vuonna 2012 käynnistetty direktiiviä 2000/78/EY koskeva menettely ja Suomea vastaan vuonna 2013 käynnistetty direktiiviä 2000/43/EY koskeva menettely. Ensin mainittu tapaus koskee tuomareiden, syyttäjien ja notaarien pakollisen eläkeiän alentamista ja jälkimmäinen direktiivin 2000/43/EY mukaisen kansallisen tasa-arvoelimen puutteellista toimivaltaa. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi, että Unkari ei ole noudattanut direktiiviä 2000/78/EY, koska se alensi merkittävästi tuomareihin, syyttäjiin ja notaareihin sovellettavaa pakollista eläkeikää (asia C-286/12, komissio v. Unkari, tuomio 6.11.2012). Tuomion seurauksena Unkari antoi 11. maaliskuuta 2013 lain T-9598, jolla varmistettiin direktiivin noudattaminen. Asiaa koskeva menettely päätettiin 20. marraskuuta 2013.

¹⁶ Tapauksista kaksi koskee Kreikkaa ja syrjiviä ikärajoja julkishallinnossa ja yksi Tšekkiä ja vammaisten puutteellista suojelua syrjinnältä työhaussa.

¹⁷ Komission julkaisut on laatinut syrjimättömyyttä käsittelevä oikeudellisten asiantuntijoiden eurooppalainen verkosto, ja ne ovat saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-7. Equinetin raportit ovat saatavilla osoitteessa <http://www.equineteurope.org> ja Euroopan unionin perusoikeusviraston raportit osoitteessa <http://fra.europa.eu>.

¹⁸ Rahoitusta annetaan Progress 2007–2013 -ohjelman kautta (Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1672/2006/EY, tehty 24 päivänä lokakuuta 2006, työllisyyttä ja sosiaalista yhteisvastuuta koskevan yhteisön Progress-ohjelman perustamisesta, EUVL L 315, 15.11.2006). Tällä hetkellä koulutusta

3.1 Oikeuksien tunteminen

Molemmissa direktiiveissä¹⁹ painotetaan tiedottamisen merkitystä sen varmistamisessa, että asianomaiset tietävät yhdenvertaiseen kohteluun liittyvistä oikeuksistaan. Oikeuksien puutteellinen tunteminen koskee kaikkia eurooppalaisia, ei ainoastaan vähemmistöjä²⁰. Kansalaiset eivät välttämättä tiedä esimerkiksi sitä, että työelämässä syrjintä on kielletty jo työnhakuvaiheessa²¹. Puutteellisia tietoja pidetään monissa jäsenvaltioissa merkittävänä haasteena, ja jäsenvaltiot ovat kertoneet puuttuneensa ongelmaan esimerkiksi laatimalla tiedotus- ja ohjeasiakirjoja, järjestämällä tiedotuskampanjoita ja luomalla tietoportaleja, joita on suunnattu myös erityisille kohderyhmille (kuten vähemmistöille ja nuorille)²². Toimien kohdistaminen riskiryhmiin sekä työnantajiin ja muihin toimijoihin, jotka voivat asemassaan rikkoa sääntöjä, vaikuttaa tehokkaalta tavalta käyttää resursseja²³.

Työhön liittyvissä kysymyksissä ammattiliitoilla ja työmarkkinaosapuolilla on keskeinen rooli työntekijöille ja työnantajille suunnatussa syrjinnän torjuntaa koskevassa tiedotus- ja valistustyössä²⁴. Myös monet jäsenvaltiot tarjoavat hyödyllistä käytännön neuvontaa työpaikoilla esiintyviä tilanteita koskevista syrjinnän vastaisista säädöksistään²⁵.

3.2 Yhdenvertaisuutta koskevien tietojen puute

Direktiiveissä ei edellytetä jäsenvaltioiden keräävän yhdenvertaisuutta koskevia tietoja²⁶. Kyseisten tietojen kerääminen ja analysointi, joka on jäsenvaltioiden vastuulla, kuitenkin edistää syrjinnän torjuntaa ja yhdenvertaisuutta, sillä siten saadaan näyttöä esiintyvistä syrjinnästä, voidaan tehdä syrjintä näkyvämmäksi ja arvioida sitä määrällisesti. Sitä vastoin yhdenvertaisuutta koskevien tietojen puute vaikeuttaa tilanteiden arviointia ja syrjinnän

järjestää komission kanssa tehdyn sopimuksen nojalla Trierissä toimiva Academy of European Law, katso <http://www.era.int>.

¹⁹ Direktiivin 2000/43/EY 10 artikla ja direktiivin 2000/78/EY 12 artikla.

²⁰ Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2010 toteuttaman EU-MIDIS-kyselytutkimuksen (<http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>) mukaan vain 25 prosenttia vastaajista sanoi olevansa selvillä syrjinnän vastaisesta lainsäädännöstä.

²¹ Työpaikkailmoitukset eivät saa sisältää vaatimuksia, joilla hakijoita syrjitään esimerkiksi iän tai etnisen alkuperän perusteella. Osassa jäsenvaltioita on kokeiltu nimettömien ansioluetteloiden käyttämistä työhakemuksissa, jotta työhaastatteluun pääsevien hakijoiden valinnassa voitaisiin välttää ennakkoluuloja. Esimerkiksi Saksassa on toteutettu seuraava pilottihanke:

http://www.antidiskriminierungsstelle.de/DE/ThemenUndForschung/anonymisierte_bewerbungen/anonymisierte_bewerbungen_node.html

²² Esimerkiksi Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Puola, Romania ja Slovakia. Lisäksi Itävallan, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Puolan tasa-arvoelimet toimittivat asiasta yksityiskohtaista tietoa. Monet jäsenvaltiot mainitsivat, että EU:n Progress-rahoitusta on käytetty tiedotushankkeisiin.

²³ Myös Euroopan unionin perusoikeusvirasto suositteli toimintatapaa näitä kahta direktiiviä koskevassa lausunnossaan 1/2013, joka on saatavilla seuraavassa osoitteessa: <http://fra.europa.eu/en/opinion/2013/fra-opinion-situation-equality-european-union-10-years-initial-implementation-equality>

²⁴ Direktiivin 2000/43/EY 11 ja 12 artiklassa ja direktiivin 2000/78/EY 13 ja 14 artiklassa korostetaan työmarkkinaosapuolten ja valtiosta riippumattomien järjestöjen merkitystä yhdenvertaisen kohtelun edistämisessä.

²⁵ Esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan tasa-arvo- ja ihmisoikeuskomitea tarjoaa työnantajille ja työntekijöille neuvontaa verkkosivustollaan osoitteessa <http://www.equalityhumanrights.com/advice-and-guidance/new-equality-act-guidance/>.

²⁶ Yhdenvertaisuutta koskevilla tiedoilla tarkoitetaan yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä kerättyjä tietoja.

esiintymisen todistamista²⁷. Tämä koskee etenkin välillistä syrjintää, jossa tilastotiedot ovat usein keskeisessä asemassa osoitettaessa, että näennäisesti puolueettomasta toimesta aiheutuu haittavaikutuksia tietyille ryhmälle. Direktiivin 2000/43/EY soveltamista koskevassa ensimmäisessä kertomuksessa esitetään epäily siitä, että ”[e]tnisten tietojen puute useimmissa jäsenvaltioissa saattaa [...] haitata yhteisön lainsäädännön soveltamisen seuranta”. Tilanne ei ole käytännössä muuttunut kummankaan direktiivin osalta. Monet vastaajat (kansalliset tasa-arvoelimet²⁸, Euroopan unionin perusoikeusvirasto ja kansalaisjärjestöt) ovat kiinnittäneet ongelmaan huomiota, ja myös komissio on huolissaan asiasta.

Useimmat jäsenvaltiot hyväksyvät tilastollisen näytön ja tilannetestit²⁹ todisteeksi syrjinnästä. Useissa jäsenvaltioissa ei kuitenkaan kerätä lainkaan yhdenvertaisuutta koskevia tietoja tai niiden kerääminen on vähäistä. Puutteellista keräämistä perustellaan usein viittaamalla tietosuojasäännöksiin. On syytä korostaa, ettei EU:n lainsäädäntö, varsinkaan tietosuojadirektiivi³⁰, estä jäsenvaltioita keräämästä tietoja tilastoja varten, jos ne noudattavat direktiivissä säädettyjä suojatoimia³¹. Yhdenvertaisuutta koskevien tietojen keräämiseen liittyvä käytännön neuvonta tai normien laatiminen jäsenvaltioissa on hyvä käytäntö, joka vaikuttaa toimivan ainakin lähtökohtana ongelmaan puuttumisessa³².

3.3 Alhainen ilmoitustaso

Kaikki saatavilla olevat tiedot osoittavat, että vain pienestä osasta syrjintätapauksia tehdään ilmoitus. Tämä koskee yhtä lailla esimerkiksi tasa-arvoelimelle tai poliisille tehtyjä ensimmäisiä ilmoituksia kuin tapausten jatkokäsittelyä tuomioistuimissa. Tuoreista tiedoista ilmenee, että kaikissa tutkimukseen osallistuneissa etnisissä ja maahanmuuttajaryhmissä 82 prosenttia syrjintää kokeneista ei tehnyt tapauksesta ilmoitusta³³. Useimmin mainittuja syitä olivat se, ettei ilmoituksen uskottu johtavan seurauksiin, epätietoisuus siitä, kenelle ja miten kantelu pitäisi tehdä, ja kielteiset kokemukset menettelyn hankaluudesta, byrokraattisuudesta tai kestosta. Toisin kuin ennen direktiivien hyväksymistä epäiltiin, syrjintää koskevat oikeudenkäyntimenettelyt eivät ole lisääntyneet olennaisesti. Ilmoitettujen tapausten määrä on yleisesti ottaen alhainen, ja sen arvioidaan edustavan vain pientä prosenttiosuutta syrjintätapausten todellisesta määrästä koko EU:ssa. Joissakin jäsenvaltioissa määrät voivat olla jopa liian alhaisia, koska selviä syrjintätapauksia ei ilmoiteta ja viedä

²⁷ Tämä koskee näissä kahdessa direktiivissä tarkoitetun syrjinnän perusteisiin liittyvien tietojen lisäksi myös sukupuoleen liittyviä tietoja. Jos jäsenvaltiot eivät kerää sukupuolen perusteella eriteltyjä tietoja, ne eivät voi havaita, altistuvatko naiset miehiä useammin tietynlaiselle syrjinnälle.

²⁸ Katso myös joulukuussa 2009 julkaistu kansallisten tasa-arvoelinten toimittamiin tietoihin perustuva Equinetin raportti ”Statistics on Discrimination and Database on Complaints. A contribution from national equality bodies”, joka on saatavilla osoitteesta <http://www.equineteurope.org>.

²⁹ Tilannetestausta (*situation testing*) on menetelmä, jossa syrjintä pyritään paljastamaan parivertailun avulla eli esimerkiksi lähettämällä kokeeksi kaksi samanlaista työhakemusta, jotka eroavat toisistaan ainoastaan tarkasteltavan ominaisuuden, kuten iän, suhteen.

³⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24 päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31–50). Euroopan komission esitykseen henkilötietojen suojaa koskevan EU:n oikeudellisen kehyksen tulevasta uudistuksesta ei sisälly tähän asiaan liittyviä muutoksia.

³¹ Tässä kertomuksessa yhdenvertaisuutta koskevilla tiedoilla tarkoitetaan anonyymeiksi tehtyjä tietoja, joita kerätään tilastojen kokoamista ja todistelua varten ja joista ei voida tunnistaa asianomaisia luonnollisia henkilöitä.

³² Esimerkiksi Saksa, Irlanti, Ranska, Kroatia ja Unkari ovat julkaisseet yhdenvertaisuutta koskevien tietojen keräämistä käsitteleviä tutkimuksia, raportteja tai käsikirjoja.

³³ Katso Euroopan unionin perusoikeusviraston EU-MIDIS-tutkimus vuodelta 2010. Se on saatavilla osoitteessa <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>.

oikeuteen. Tämä korostaa, että on tarpeen toteuttaa lisätoimia, joilla voitaisiin lisätä tietoisuutta sekä parantaa ilmoitusastetta ja kantelumenettelyjen ja oikeussuojan saatavuutta. Kansalliset tasa-arvoelimet voisivat auttaa merkittävästi³⁴ kantelumenettelyjen tekemisessä ”asiakasystävällisemmiksi” ja syrjintätapausten ilmoittamisen tekemisessä uhreille helpommaksi.

3.4 Oikeussuojan toteutuminen

Oikeuden tehokas ja nopea saatavuus on syrjinnän uhreille olennaisen tärkeää. Oikeussuojan toteutumisen esteitä ovat muun muassa syrjintäkanteen nostamisen tiukat määräajat, menettelyjen kesto ja niistä aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien uhreja mahdollisesti lannistava periaate, jonka mukaan häviöjä maksaa oikeudenkäyntikulut, sekä oikeusavun rajallinen saatavuus³⁵.

Tämän kertomuksen liitteessä I on käytännön ohjeita syrjintäkanteen nostamiseen. Ohjeissa pyritään kertomaan uhrien oikeuksista selkeällä kielellä ja selkeässä muodossa ja antamaan käytännön neuvoja syrjintätapausten käsittelyä vireillepanoa varten.

3.5 Seuraamukset ja oikeuskeinot

Tämän kertomuksen aiheena olevilla direktiiveillä ei yhdenmukaisteta syrjintään liittyviä seuraamuksia ja oikeuskeinoja, mutta niissä vaaditaan, että jäsenvaltiot säätävät tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista ja varmistavat, että käytettävissä on näiden direktiivien mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitettua oikeudellista menettelyä ja kanteen nostamista mahdollisesti edeltävä hallinnollinen menettely. Monilla jäsenvaltioilla oli aluksi ongelmia seuraamuksia koskevien sääntöjen saattamisessa moitteettomasti osaksi kansallista lainsäädäntöä³⁶, mutta ongelmiin on puututtu ja laissa säädetyt seuraamukset ovat nyt yleisesti asianmukaisia. Huolta herättää kuitenkin yhä esimerkiksi oikeuskeinojen tosiasiallinen saatavuus ja se, ovatko käytännön tapauksissa määrätty seuraamukset täysin direktiivien vaatimusten mukaisia³⁷. Jäsenvaltioiden tuomioistuimilla näyttää olevan taipumus soveltaa korvaustasoja ja -määriä, jotka ovat laissa säädettyjen seuraamusten lievemmästä päästä³⁸. ACCEPTia koskevassa asiassa Euroopan unionin tuomioistuin huomautti, että direktiivi 2000/43/EY on esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaiset seuraamukset ovat puhtaasti vertauskuvalaisia, ja että kansallinen lainsäädäntö on tietyissä

³⁴ Katso vuonna 2012 julkaistu Equinetin raportti ”Tackling the ‘Known Unknown’ How Equality Bodies Can Address Under-Reporting of Discrimination through Communications”, joka on saatavilla osoitteessa <http://www.equineteurope.org>.

³⁵ Mainitut rajoitteet on havaittu asiaa koskevissa tutkimuksissa, kuten Euroopan komission tilaamassa tutkimuksessa ”Comparative study on access to justice in gender equality and anti-discrimination law”, joka on vuodelta 2011 ja saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/conference_sept_2011/final_report_access_to_justice_final_en.pdf, sekä Euroopan unionin perusoikeusviraston kertomuksessa ”Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality”, joka on saatavilla osoitteessa <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>.

³⁶ Useissa jäsenvaltioissa oli esimerkiksi virheellisesti asetettu yläraja syrjintätapauksissa määrättäville korvauksille.

³⁷ Alaviitteessä 35 tarkoitettua tutkimusta ja syrjinnän vastaisten toimien alalla toimivien riippumattomien oikeudellisten asiantuntijoiden, kansallisten tasa-arvoelinten ja Equinetin kansalliset raportit.

³⁸ Esimerkiksi kaikkien jäsenvaltioiden riippumattomien oikeudellisten asiantuntijoiden keräämät tiedot, joita on vertailtu ja esitelty lyhyesti lokakuussa 2012 julkaistussa raportissa ”Developing Anti-Discrimination Law in Europe”, joka on saatavissa osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-7.

olosuhteissa direktiivin vastainen, jos sen nojalla on syrjintätapauksissa mahdollista antaa vain varoitus³⁹. Näiden seikkojen vuoksi komissio seuraa tarkasti normeja, joita jäsenvaltiot soveltavat seuraamuksien ja oikeuskeinojen käytössä.

3.6 Tuomioistuinten tulkinnat

Euroopan unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään selventänyt molempien direktiivien tulkintaa. Useimmat asiat ovat koskeneet direktiivin 2000/78/EY tulkintaa ikään perustuvan syrjinnän osalta ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohtaa, jossa säädetään, että ikään perustuva erilainen kohtelu voi olla perusteltua, jos sillä on oikeutettu tavoite ja jos tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.

Sukupuoliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen ja rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää koskeva oikeuskäytäntö on vähemmän kehittyntä, sillä tuomioistuimen käsiteltäväksi on tuotu vähemmän niitä koskevia tapauksia. Näihin perusteisiin liittyvissä tapauksissa Euroopan unionin tuomioistuin on käsitellyt perusasioita, kuten työnantajan yleisestä syrjintäkäytännöstä ilmoittamisen kieltämistä, vammaisuuden määritelmää tai samaa sukupuolta olevien kumppanien sulkemista heteroseksuaalisille pareille varattujen työhön liittyvien etuuksien ulkopuolelle. Euroopan unionin tuomioistuin ei ole vielä saanut tilaisuutta antaa tuomiota uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää koskevassa tapauksessa.

Jäsenvaltioiden toimittamien tietojen perusteella kansallisen oikeuskäytännön määrä vaihtelee. Osassa jäsenvaltioita direktiivit ovat johtaneet merkittävään oikeuskäytäntöön⁴⁰ ja asioita annetaan säännöllisesti Euroopan unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi⁴¹. Muut jäsenvaltiot ovat raportoineet vähäisiä tapausmääriä⁴².

Tämän kertomuksen liitteessä II annetaan yleiskuvaus Euroopan unionin tuomioistuimen tärkeimmästä oikeuskäytännöstä ja nostetaan esiin joitakin jäsenvaltioiden tuomioistuimissa käsiteltyjä mielenkiintoisia tapauksia.

4. KUMPAKIN DIREKTIIVIÄ KOSKEVAT NÄKÖKOHDAT

Vaikka direktiivien tietyt osat koskevat vain yksittäisiä syrjintäperusteita⁴³, käsiteltävät kaksi direktiiviä ovat rakenteeltaan ja peruskäsitteiltään samankaltaisia (määritelmät, positiiviset erityistoimet, vähimmäisvaatimukset, oikeuksien puolustaminen, todistustaakka, tiedottaminen, työmarkkinaosapuolten ja valtiosta riippumattomien järjestöjen kanssa käytävä vuoropuhelu, seuraamukset).

4.1 Välillinen syrjintä

³⁹ Asia C-81/12, *Asociația ACCEPT v. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, tuomio 25.3.2013. Euroopan unionin tuomioistuin jätti kansallisen tuomioistuimen arvioitavaksi, oliko asiassa kyse tästä.

⁴⁰ Esimerkiksi Saksassa.

⁴¹ Esimerkiksi Tanskassa ja Saksassa.

⁴² Esimerkiksi Viro on ilmoittanut, että vuosina 2007–2011 maan tuomioistuimet antoivat tuomion vain kolmessa työsyryntätapauksessa. Suomi puolestaan on ilmoittanut, ettei Suomessa juuri ole yhdenvertaisuuslakiin perustuvaa oikeuskäytäntöä ja ettei syrjintätapauksia ole käsitelty ylemmissä oikeusasteissa juuri lainkaan. Latvia on ilmoittanut, ettei vuosina 2009–2012 käsitelty yhtään asiaan liittyvää rikostapausta ja että vuosittain käsiteltiin 44–57 tapausta, jotka yleisesti ottaen liittyivät syrjintään ja erilaiseen kohteluun. Maltan mukaan maassa ei ole juuri lainkaan asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä.

⁴³ Esimerkiksi kohtuullisten mukautusten käsitettä sovelletaan vain vammaisuuteen.

Välillisenä syrjintänä pidetään sitä, jos näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa tietyn ominaisuuden omaavat henkilöt erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, jollei sillä ole puolueettomasti perusteltavissa olevaa oikeutettua tavoitetta ja jolleivät tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ole asianmukaisia ja tarpeellisia. Välillisen syrjinnän käsite on monimutkainen, ja monilla jäsenvaltioilla oli aluksi vaikeuksia saattaa se asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöään. Käsite on nyt sisällytetty lainsäädäntöön, mutta sen käytännön soveltaminen on yhä haasteellista. Ongelmaa kuvaa esimerkiksi se, että eräissä jäsenvaltioissa⁴⁴ on esitetty epäilyjä välillisen syrjinnän käsitteen epäselvyydestä tai sen puutteellisesta ymmärtämisestä kansallisissa tuomioistuimissa. Toiset jäsenvaltiot⁴⁵ ovat todenneet, ettei niillä ole vielä oikeuskäytäntöä, jossa tulkittaisiin välillistä syrjintää.⁴⁶ Tämän kertomuksen liitteessä I annetaan esimerkkejä tyyppillisistä tilanteista, joissa on kyse välillisestä syrjinnästä.

4.2 Todistustaakka

Todistustaakan siirtyminen tuomioistuimessa tai muussa toimivaltaisessa viranomaisessa on keskeinen seikka syrjintävaihteiden moitteettoman käsittelyn varmistamisessa⁴⁷. Todistustaakan siirtyminen tarkoittaa sitä, että kun henkilö, joka väittää joutuneensa syrjinnän kohteeksi, voi esittää tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa tapahtuneen syrjintää, vastaajan on näytettävä toteen, ettei syrjintää ole tapahtunut. Kahdeksalla jäsenvaltiolla oli aluksi vaikeuksia saattaa todistustaakan käsite asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöään⁴⁸. Osa jäsenvaltiosta⁴⁹ pitää käänteisen todistustaakan soveltamista yhä haasteellisena ja katsoo, ettei käsitettä tunneta riittävän hyvin kansallisissa tuomioistuimissa. Yksi esimerkki tavasta puuttua ongelmaan on erään jäsenvaltion harkitsema ratkaisu sisällyttää todistustaakan kääntäminen suoraan säännöksiin lainkäytöstä riita-asioissa (eikä ainoastaan yhdenvertaista kohtelua koskevaan lainsäädäntöön)⁵⁰. Komissio edistää käsitteen oikeaa soveltamista tarjoamalla koulutusta jäsenvaltioiden tuomareille ja oikeusalan toimijoille⁵¹.

4.3 Positiiviset erityistoimet

Direktiiveissä nimenomaisesti sallitaan jäsenvaltioiden pitää voimassa tai toteuttaa erityistoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää direktiivien soveltamisalaan kuuluviin perusteisiin liittyviä haittoja, mutta jäsenvaltioita ei velvoiteta toteuttamaan kyseisiä toimia⁵². Määritelmänsä mukaisesti positiivisten erityistoimien on hyödytettävä

⁴⁴ Esimerkiksi Irlannissa ja Tanskassa.

⁴⁵ Esimerkiksi Viro, Slovenia ja Suomi.

⁴⁶ Tasa-arvoelimet ilmaisivat yhteisessä lausunnossaan, että välillisen syrjinnän käsitteen yhdenmukaisen soveltamisen varmistaminen edellyttää valvontaa. Katso Equinetin toukokuussa 2013 julkaisema raportti ”Equality law in Practice – Report on the Implementation of the Race and General Framework Directives”, joka on saatavilla osoitteessa <http://www.equineteurope.org>.

⁴⁷ Tämä koskee vain siviilioikeudellisia menettelyjä, ei rikosoikeudellisia menettelyjä.

⁴⁸ Tšekki, Viro, Italia, Kypros, Liettua, Unkari, Malta ja Romania.

⁴⁹ Belgia, Malta ja Slovakia.

⁵⁰ Slovakia.

⁵¹ Katso alaviite 18. Eräs koulutuksessa käsiteltävistä asioista on todistustaakka syrjintätapauksissa.

⁵² Direktiivin 2000/43/EY 5 artiklassa ja direktiivin 2000/78/EY 7 artiklassa säädetään vastaavassa järjestyksessä, että ”[t]äydellisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi käytännössä, yhdenvertaisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta erityistoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää henkilöiden rotuun tai etniseen alkuperään liittyviä haittoja” tai uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen liittyviä haittoja.

kohderyhmiään. Lähes kaikki jäsenvaltiot ovat toteuttaneet jonkinlaisia kyseisten kahden direktiivin soveltamisalaan kuuluvia positiivisia erityistoimia⁵³ esimerkiksi vammaisten tai romanien hyväksi⁵⁴.

4.4 Moninkertainen syrjintä

Direktiivit eivät sisällä erityisiä moninkertaista syrjintää koskevia säännöksiä, mutta niissä kummassakin todetaan, että ”naiset ovat usein moninkertaisen syrjinnän kohteina”⁵⁵. Direktiivit kuitenkin mahdollistavat kahden tai useamman syrjintäperusteen käsittelyn samassa tilanteessa, vaikka erot direktiiveissä säädettyjen eri perusteita koskevien suojien tasoissa voivat aiheuttaa ongelmia, sillä direktiiviä 2000/78/EY sovelletaan ainoastaan työhön liittyviin asioihin. Komissio on pyrkinyt kuroma kuilun umpeen vuonna 2008 antamallaan ehdotuksella uudeksi direktiiviksi⁵⁶.

4.5 Läheissyryntä ja oletettavaan perustuva syrjintä

Euroopan unionin tuomioistuin on jo todennut, että tietyissä olosuhteissa vammaisuuteen perustuva syrjintä voi käsittää myös syrjinnän, joka perustuu siihen, että kantaja on kanssakäymisissä vammaisen kanssa, vaikkei kantaja itse olisikaan vammaisen⁵⁷. Päätely vaikuttaa yleisluontoiselta ja siltä, että sitä voidaan soveltaa myös muihin syrjintäperusteisiin, jotka kuuluvat tämän kertomuksen kohteena olevien kahden direktiivin soveltamisalaan.

Komissio katsoo olemassa olevan kansallisen oikeuskäytännön⁵⁸ mukaisesti, että direktiiveillä kielletään myös tilanteet, joissa henkilöön kohdistuu välitöntä syrjintää, joka perustuu virheelliseen käsitykseen tai oletettavaan suojellun ominaisuuden omaamisesta. Tällaisessa tilanteessa voi olla kyse esimerkiksi siitä, että hakijaa ei valita työtehtävään, koska työnantaja virheellisesti luulee hakijan olevan tiettyä etnistä alkuperää tai homoseksuaali.

⁵³ Vain Liettua ilmoitti, ettei se ole toteuttanut kyseisenlaisia toimenpiteitä.

⁵⁴ Vammaisiin kohdistuvista positiivisista erityistoimista jäsenvaltiot mainitsivat julkisen sektorin työnantajia koskevat vammaisten henkilöiden työllistämistavoitteet. Romaneja koskevat positiiviset erityistoimet olivat moninaisempia ja kattoivat kansallisten romanistrategioiden neljä keskeistä aihepiiriä (työllisyys, asuminen, koulutus ja terveydenhoito). Neuvoston suosituksessa romanien integraatiota jäsenvaltioissa edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä (9.12.2013 annettu neuvoston asiakirja nro 16970/13, saatavilla osoitteessa http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/139979.pdf, EUVL-julkaisuvuittettä ei ole vielä saatavilla) suositellaan, että jäsenvaltiot ”[t]oteuttavat romanien täyden yhdenvertaisuuden edistämiseksi käytännössä tuloksellisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan heidän yhdenvertainen kohtelunsa ja heidän perusoikeuksiensa, kuten koulutuksen, työpaikan, terveydenhuoltopalvelujen ja asunnon saannin, kunnioittaminen” (1.1 kohta).

⁵⁵ Direktiivin 2000/43/EY johdanto-osan 14 kappale ja direktiivin 2000/78/EY johdanto-osan 3 kappale. Kummassakin direktiivissä viitataan myös siihen, että naisten ja miesten yhtäläisten mahdollisuuksien huomioon ottamista kaikessa toiminnassa koskevan periaatteen mukaisesti on tarpeen arvioida toimenpiteiden vaikutuksia naisiin ja miehiin (direktiivin 2000/43/EY 17 artiklan 2 kohta ja direktiivin 2000/78/EY 19 artiklan 2 kohta). Monet jäsenvaltiot väittivät, ettei niillä ole asiaan liittyviä tietoja, mutta Irlanti, Espanja, Ranska, Alankomaat ja Puolat toimittivat kattavat tiedot.

⁵⁶ Ehdotus: neuvoston direktiivi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, KOM(2008) 426 lopullinen.

⁵⁷ Asia C-303/06, Coleman, tuomio 17.7.2008. Tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että direktiivi 2000/78/EY suojeli vammaisen lapsen äitiä häirinnältä ja syrjinnältä työssä. Tapauksessa ongelmat johtuivat siitä, että äiti tarvitsi ylimääräistä vapaata hoitaakseen lastaan.

⁵⁸ Katso liitteessä II olevan 2 kohdan c alakohta.

4.6 Suojelua kaikille EU:ssa

Käsiteltävinä olevissa kahdessa direktiivissä tehdään selväksi, että syrjintäkieltoa sovelletaan myös kolmansien maiden kansalaisiin, mutta se ei koske kansalaisuuteen perustuvaa erilaista kohtelua eikä rajoita niiden säännösten noudattamista, jotka koskevat maahantuloa ja oleskelua⁵⁹. Säännös on tärkeä osa direktiivejä ja korostaa sitä, että syrjintäkiellolla suojellaan kaikkia ihmisiä Euroopan unionissa, ei ainoastaan EU:n kansalaisia. Kolmansien maiden kansalaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt⁶⁰ ovat tilanteensa vuoksi usein erityisen alttiita syrjinnälle⁶¹. Osa ongelmista ei kuitenkaan johdu suoraan lainsäädännöstä, vaan siitä, miten asiaa koskevaa lainsäädäntöä sovelletaan käytännössä. Lainsäädäntöä on myös tuettava asiamukaisella politiikalla ja rahoitustoimilla.⁶² Jäsenvaltioiden mukaan kaikkia niiden alueella olevia suojellaan näissä kahdessa direktiivissä tarkoitetulta syrjinnältä. Monet jäsenvaltiot kuvaavat maahanmuuttajia ja kolmansien maiden kansalaisia koskevan kotouttamispolitiikkansa olevan syrjintää ehkäisevää toimintaa.

5. ROTUSYRJINTÄDIREKTIIVIÄ (2000/43/EY) KOSKEVAT NÄKÖKOHDAT

5.1 Rotuun tai etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kieltäminen

Direktiivissä 2000/43/EY ei määritellä rodun ja etnisen alkuperän käsitteitä. Jäsenvaltiot voivat itse päättää, määrittelevätkö ne käsitteet kansallisessa lainsäädännössään⁶³. Osa

⁵⁹ Molempien direktiivien 3 artiklan 2 kohta sekä direktiivin 2000/43/EY johdanto-osan 13 kappale ja direktiivin 2000/78/EY johdanto-osan 12 kappale.

⁶⁰ 'Kolmannen maan kansalaisella' tarkoitetaan esimerkiksi direktiivissä 2011/98/EU henkilöä, joka ei ole Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen.

⁶¹ Esimerkiksi seuraavissa direktiiveissä säädetään kolmansien maiden kansalaisten oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun jäsenvaltioiden kansalaisten kanssa: neuvoston direktiivi 2003/109/EY, annettu 25 päivänä marraskuuta 2003, pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta (EUVL L 16, 23.1.2004, s. 44), sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2011/51/EU (EUVL L 132, 19.5.2011, s. 1) koskemaan myös kansainvälistä suojelua saavia henkilöitä, ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/98/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, kolmansien maiden kansalaisille jäsenvaltion alueella oleskelua ja työskentelyä varten myönnettävää yhdistelmä lupaa koskevasta yhden hakemuksen menettelystä sekä jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevien kolmansista maista tulleiden työntekijöiden yhtäläisistä oikeuksista (EUVL L 343, 23.12.2011, s. 1). Viimeksi mainitun direktiivin johdanto-osan 29 kappaleessa viitataan nimenomaisesti direktiiveihin 2000/43/EY ja 2000/78/EY.

⁶² Kotouttamispolitiikan yhteiset peruseriaatteet muodostavat kehyksen kolmansien maiden kansalaisten kotouttamispolitiikalle EU:n tasolla. Peruseriaatteisiin sisältyy myös yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden kunnioittaminen. Peruseriaatteita on kehitetty edelleen kotouttamista koskevilla komission tiedonannoilla, jäsenvaltioiden välisellä tietojenvaihdolla ja asianomaisten sidosryhmien kuulemisella. Katso maahanmuuttajien kotouttamispolitiikkaa Euroopan unionissa koskevat yhteiset peruseriaatteet, hyväksytty 19. marraskuuta 2004, neuvoston asiakirja 14615/04; Yhteinen toimintasuunnitelma kotouttamiselle, KOM(2005) 389 lopullinen, ja Eurooppalainen toimintasuunnitelma kolmansien maiden kansalaisten kotouttamista varten, KOM(2011) 455 lopullinen.

⁶³ Yhdistynyt kuningaskunta on ilmoittanut määritelleensä rodun käsitteen vuonna 2010 annetun yhdenvertaisuuslain (*Equality Act 2010*) 9 §:n 1 momentissa (määritelmä on seuraava: ”rotu käsittää a) värin, b) kansallisuuden, c) etnisen tai kansallisen alkuperän”). Rodun määritelmä sisältää etnisen tai kansallisen alkuperän käsitteen, jota ei määritellä tarkemmin. Ruotsin syrjintää koskevassa laissa etnisen identiteetin määrittellään tarkoittavan ”kansallista tai etnistä alkuperää, ihonväriä tai muuta vastaavaa seikkaa”. Muutamat muut jäsenvaltiot ovat viitanneet tulkintoihin, jotka on esitetty kansallisissa valmisteluasiakirjoissa, kansallisessa oikeuskäytännössä tai kansainvälisissä sopimuksissa, etenkin kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, johon viitataan myös direktiivin johdanto-osassa.

jäsenvaltioista viittaa ainoastaan etniseen alkuperään tai etnisyyteen eikä käytä lainsäädännössään lainkaan rodun tai rodullisen alkuperän käsitteitä. Komissio ei periaatteessa pidä lähestymistapaa direktiivin kannalta ongelmallisena, kunhan on selvää, ettei käytäntö rajoita kansallisen lainsäädännön soveltamisalaa direktiiviin verrattuna.

Rodun tai etnisen alkuperän ja muiden perusteiden, kuten kansallisuuden, uskonnon ja kielen, välillä on ajoittain päällekkäisyyttä. Direktiivi 2000/43/EY ei koske kansallisuuteen perustuvaa syrjintää sinänsä (paitsi jos kansallisuuteen tai kieleen perustuva erottelu osoittautuu etniseen alkuperään perustuvaksi välilliseksi syrjinnäksi). Uskontoon perustuva syrjintä kuuluu direktiivin 2000/78/EY soveltamisalaan⁶⁴.

5.2 Direktiivin aineellinen soveltamisala

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan syrjintä on kielletty, kun kyseessä on ”yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuus ja tarjonta, mukaan lukien asuminen”. Direktiiviä sovelletaan sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, mutta tietyt jäsenvaltioiden toimet, kuten poliisitoimet, voidaan katsoa julkisen vallan käyttämiseksi, johon ei millään tavalla liity perussopimuksissa ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettu palvelujen tarjoaminen.

Toinen välillä epäselvä käsite on viittaus ”yleisesti saatavilla oleviin” tavaroihin ja palveluihin. Yleisen saatavuuden ehto vaikuttaa rajaavan soveltamisalan ulkopuolelle tilanteet, joissa tietyn tavaran tai palvelun tarjoamista koskevaa tarjousta ei ole tehty julkisesti (esimerkiksi sanomalehdessä tai julkisesti käytettävissä olevalla verkkosivustolla julkaistun mainoksen avulla) vaan ainoastaan rajalliselle joukolle perheenjäseniä.

5.3 Tasa-arvoelinten asema

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on perustettava elin tai elimiä, joiden tehtäviin kuuluu avustaa itsenäisesti syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä ja laatia riippumattomia raportteja ja selvityksiä. Kaikki jäsenvaltiot ovat täyttäneet tämän velvollisuuden⁶⁵. Velvollisuus koskee ainoastaan rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää (ja sukupuolten tasa-arvoa koskevien direktiivien⁶⁶ nojalla myös sukupuoleen perustuvaa syrjintää) mutta ei uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään eikä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää. Useimmissa jäsenvaltioissa kansallisen tasa-arvoelimen toimivalta kattaa kuitenkin kaikki mainitut perusteet⁶⁷, ja 15 jäsenvaltiossa toimivalta kattaa myös perusteita, joista ei

⁶⁴ Equinetin raportissa ”Equality Law in Practice – Comparative analysis of discrimination cases in Europe” osoitetaan kansallisten tasa-arvoelinten arvioiman esimerkkitapauksen avulla, miten vaikeaa eri perusteiden välisen rajan vetäminen voi olla. Raportti on saatavilla osoitteessa <http://www.equineteurope.org>.

⁶⁵ Belgiaa ja Suomea vastaan on kuitenkin käynnissä rikkomusmenettelyt, jotka koskevat puutteita kansallisen tasa-arvoelimen tai -elinten toimivallassa. [Belgian tilanteen odotetaan korjaantuvan pian](#).

⁶⁶ Neuvoston direktiivi 2004/113/EY, annettu 13 päivänä joulukuuta 2004, miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla (EUVL L 373, 21.12.2004, s. 37) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/54/EY, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa (uudelleenlaadittu toisinto) (EUVL L 204, 26.7.2006, s. 23).

⁶⁷ Näin on kaikissa jäsenvaltioissa paitsi Tanskassa, Italiassa, Maltassa, Portugalissa, Espanjassa ja Suomessa. Tanskan yhdenvertaisuuslautakunta on riippumaton hallinnollinen valituselin, jonka toimivalta kuitenkin kattaa useita eri syrjintäperusteita, kuten kaikki direktiivin 2000/78/EY soveltamisalaan kuuluvat perusteet.

säädettä EU:n lainsäädännössä (esimerkiksi kansallisuus, kieli ja poliittinen mielipide). Monissa jäsenvaltioissa tasa-arvoelimen toimivalta on laajempi kuin direktiivissä edellytetään tai sen toimivalta koskee uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvässä syrjinnässä myös muita kuin työhön liittyviä asioita.

Tasa-arvoelinten toimivallassa, resursseissa ja rakenteessa on selviä eroja jäsenvaltioiden välillä. Osa tasa-arvoelimestä antaa neuvoja ja edistää tasa-arvoa, kun taas osalla elimistä on tuomioistuintyyppistä toimivaltaa. Direktiivi velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan, että tasa-arvoelimillä on toimivalta ja resurssit, joita ne tarvitsevat toteuttaakseen tehokkaasti tehtävänsä, kuten keskeisen tehtävän avustaa syrjinnän uhreiksi joutuneita henkilöitä. Asiaan liittyvän kasvavan huolen vuoksi komissio tutkii parhaillaan entistä laajemmin, noudattavatko jäsenvaltiot direktiivissä (ja sukupuolten tasa-arvoa koskevissa direktiiveissä) asetettuja kansallisia tasa-arvoelimiä koskevia vaatimuksia. Komissio tarkistaa esimerkiksi, että kullakin tasa-arvoelimellä on vaaditut valtuudet ja että kukin elin suorittaa tosiasiallisesti kaikki direktiivissä säädetyt tehtävänsä⁶⁸.

5.4 Romanian suojelu direktiivin nojalla

Direktiivi 2000/43/EY koskee kattavasti kaikkea rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää. Romanit ovat erityisen kookas ja heikossa asemassa oleva etninen ryhmä, joka kuuluu täysin direktiivin soveltamisalaan.

Komissio on jo puuttunut ongelmiin, jotka juontavat juurensa suoraan kansallisista säännöksistä, ja on tarvittaessa käynnistänyt rikkomusmenettelyjä⁶⁹. Romaneja koskevat ongelmat kuitenkin harvoin johtuvat suoraan lainsäädännöstä⁷⁰ vaan useimmiten siitä, miten lainsäädäntöä⁷¹ sovelletaan käytännössä. Tämä korostaa tarvetta laajentaa komission tekemää tarkastelua koskemaan tarvittaessa myös kansallisia käytäntöjä, jotka vaikuttavat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteutumiseen. Yksittäiset syrjintätapaukset on käsiteltävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti kansallisissa tuomioistuimissa, mutta komissio valvoo, että jäsenvaltioiden hallintokäytännöissä noudatetaan direktiivin säännöksiä järjestelmällisesti.

Komissio ymmärtää, että romanien syvään juurtunutta sosiaalista syrjäytymistä ja heidän yhä kohtaamiaan ennakkoluuloja ei saada kitkettävä pelkästään lainsäädännön avulla. Lainsäädännön tueksi tarvitaan politiikkaa ja rahoitustoimia. Eräs EU:n tasolla toteutettu tärkeä askel romaneihin kohdistuvan syrjinnän torjumiseksi on EU:n puitekehys vuoteen 2020 ulottuville romanien kansallisille integrointistrategioille⁷². Komissio on seurannut

⁶⁸ Tarkastuksen aikana useita jäsenvaltioita on pyydetty toimittamaan todisteita syrjinnän uhrien auttamisesta ja laadituista selvityksistä ja raporteista. Tähän mennessä rikkomusmenettely on käynnistetty Suomea vastaan (menettely koskee direktiivin 2000/43/EY mukaisen toimivaltaisen tasa-arvoelimen puuttumista työhön liittyvissä asioissa).

⁶⁹ Komissio kyseenalaisti esimerkiksi Romanian lainsäädäntöön sisältyvän säännöksen, joka vaikutti sallivan erityisen välillisen syrjinnän maankäytössä ja maankäytön suunnittelussa. Säännös oli muotoiltu neutraalisti mutta näytti vaikuttavan erityisesti romaneihin.

⁷⁰ Määriteltäessä, syrjiikö lainsäädäntö tai toimenpide erityisesti romaneja, ei ole merkitystä, käytetäänkö nimenomaisesti nimitystä romanit vai jotakin muuta nimitystä (kuten 'paimentolaiset'), jos on selvää, että toimenpiteet on kohdistettu romaneihin.

⁷¹ Tämä ei välttämättä koske ainoastaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöä vaan myös muita säädöksiä, jotka vaikuttavat kohteluun direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa (esimerkiksi sosiaalista asuntotarjontaa koskeva lainsäädäntö asuntojen saatavuuden yhteydessä).

⁷² KOM(2011) 173 lopullinen, 5.4.2011.

jäsenvaltioiden laatimia kansallisia strategioita vuosittain. Romanien kansallisten integrointistrategioiden kaikki neljä keskeistä osa-alueetta (koulutus, työllisyys, terveydenhoito ja asuminen) kuuluvat direktiivin soveltamisalaan. Täydellisen yhdenvertaisuuden saavuttaminen käytännön tasolla saattaa tietyissä olosuhteissa oikeuttaa romaneja koskevat positiiviset erityistoimet, etenkin edellä mainituilla neljällä osa-alueella.

Komissio on jatkanut oikeudellisen suojan kehittämistä myös esittämällään ehdotuksella romaneja koskevasi neuvoston suositukseksi⁷³, jonka neuvosto antoi 9. joulukuuta 2013. Suosituksella edistetään erilaisia neljää ydinaluetta koskevia erityistoimenpiteitä ja horisontaalisia toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan romanien tilannetta. Ehdotuksessa painotetaan erityisesti tarvetta varmistaa, että direktiivin noudattamista valvotaan tehokkaasti käytännössä, erityisesti kannustamalla jäsenvaltioita ryhtymään lisätoimiin sen varmistamiseksi, että niiden kansalliset, alueelliset ja paikalliset hallinnolliset määräykset eivät ole syrjiviä eivätkä johda erotteluun⁷⁴. Suosituksella voidaan vahvistaa suojaa syrjintää vastaan ja edistää ennakoivia toimenpiteitä.

Euroopan unionin tuomioistuin ei ole vielä antanut tuomioita nimenomaan romaneja koskevissa asioissa⁷⁵, mutta jäsenvaltioissa on esimerkkejä mielenkiintoisista oikeuskäytännöistä (katso liite II).

6. TYÖSYRJINTÄDIREKTIIVIÄ (2000/78/EY) KOSKEVAT NÄKÖKOHDAT

6.1 Ikä

Direktiivin hyväksymisen aikoihin ikään perustuva syrjintä työssä ja ammatissa oli monessa jäsenvaltiossa uusi käsite ja edellytti muutoksia tavassa, jolla työnantajat lähestyivät ikään liittyviä kysymyksiä. Ikääntyviin henkilöihin työssä kohdistuvan ikäsyrjinnän merkitys kasvaa Euroopan väestörakenteen muuttuessa. Väestörakenteen muutos on taustalla useimmissa viimeaikaisissa ikään liittyvissä säännöksissä, kuten pakollisen eläkeiän poistamisessa tai korottamisessa, varhaiseläkkeelle siirtymisen houkuttelevuuden vähentämisessä ja muissa toimissa, joilla pyritään pitämään ikääntyvät työntekijät työmarkkinoilla.

Direktiivin 6 artiklassa säädetään tilanteista, joissa ikään perustuva erilainen kohtelu on oikeutettua⁷⁶. Poikkeuksilla on kuitenkin oltava objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja tämän tavoitteen toteuttamiskeinojen on oltava asianmukaiset ja tarpeen. Koska poikkeus antaa jäsenvaltiolle huomattavasti liikkumavaraa, säännöksestä on seurannut huomattava määrä merkittäviä Euroopan unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten päätöksiä, joissa on selvennetty erilaisen kohtelun hyväksyttävyyttä koskevia vaatimuksia.

⁷³ Neuvoston asiakirja nro 16970/13 osoitteessa http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/139979.pdf (suosituksen EUVL-julkaisuviitettä ei ole vielä saatavilla).

⁷⁴ Suosituksen 2.1 kohta.

⁷⁵ Asia C-394/11, *Belov*, oli ensimmäinen unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi annettu romaneja koskeva tapaus. Tuomioistuin totesi 31. tammikuuta 2013 antamassaan tuomiossa, että asiaa ei voida ottaa käsiteltäväksi, koska se ei katsonut ennakkoratkaisupyynnön unionin tuomioistuimelle tehneen Bulgarian tasa-arvoelimen olevan perussopimuksessa tarkoitettu tuomioistuin.

⁷⁶ Nuoria ja ikääntyviä työntekijöitä koskevat erityiset ehdot, ikään, ammatilliseen kokemukseen tai palveluajan pituuteen liittyvien vähimmäisehtojen asettaminen ja enimmäisiän vahvistaminen työhönoton edellytykseksi.

Koska tämä aihealue on erityisen tärkeä ja sillä on käytännön merkitystä, tämän kertomuksen liitteessä III esitetään yleiskatsaus ikään liittyvistä kysymyksistä⁷⁷.

6.2 Vammaisuus

Euroopan unionin tuomioistuin on antanut merkittäviä vammaisuuteen perustuvaa syrjintää koskevia päätöksiä. Chacon Navas -asiassa⁷⁸ Euroopan unionin tuomioistuin määritteli vammaisuuden käsitteen ja totesi, ettei sairaus sellaisenaan kuulu käsitteen piiriin. Tuoreemmissa Ringiä ja Skouboe Wergeä koskevissa asioissa⁷⁹ Euroopan unionin tuomioistuin kuitenkin selvensi vammaisuuden käsitettä toteamalla, että se voi tietyissä olosuhteissa kattaa myös parantuvan tai parantumattoman pitkäaikaisen sairauden aiheuttaman tilan. Euroopan unionin tuomioistuin sisällytti tulkintaansa myös vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa käytetyn vammaisuuden käsitteen.

Yleissopimus on ensimmäinen oikeudellisesti sitova ihmisoikeussopimus, jonka sopimuspuoli Euroopan unionista on tullut⁸⁰. Tästä seuraa, että yleissopimus sitoo Euroopan unionia sen toimivallan puitteissa⁸¹ ja että direktiiviä 2000/78/EY on tulkittava niin pitkälle kuin mahdollista yleissopimuksen mukaisesti⁸².

Työnantajan velvollisuus toteuttaa vammaisia koskevia kohtuullisia mukautuksia⁸³ on yksi direktiivin keskeisistä osista, ja komissio on valvonut tarkkaan, että se saatetaan moitteettomasti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Useilla jäsenvaltioilla oli tässä suhteessa aluksi ongelmia⁸⁴. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 4. heinäkuuta 2013 yhden jäsenvaltion rikkovan direktiiviä⁸⁵, koska se ei ollut saattanut säännöstä asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöään, sillä sen säännökset eivät kattaneet kaikkia vammaisia. Muut tapaukset on jo saatu päätökseen.

6.3 Sukupuolinen suuntautuminen

Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kieltö oli uusi asia lähes kaikissa jäsenvaltioissa, kun direktiivi saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä. Komission oli käynnistettävä rikkomusmenettelyjä useita jäsenvaltioita vastaan⁸⁶, koska suojelussa kyseiseltä syrjinnältä oli puutteita. Kaikki menettelyt on jo saatu päätökseen, ja suoja on vaaditulla tasolla kaikissa jäsenvaltioissa.

⁷⁷ Katsaus perustuu jäsenvaltioiden ja asianomaisten sidosryhmien toimittamiin tietoihin ja komission vuonna 2011 julkaisemaan ikää ja työllisyyttä koskevaan raporttiin, joka on saatavilla englannin kielellä seuraavassa osoitteessa: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-7

⁷⁸ Asia C-13/05, Chacon Navas, tuomio 11.7.2006.

⁷⁹ Yhdistetyt asiat C-335/11, Ringiä, ja C-337/11, Skouboe Werge, tuomio 11.4.2013.

⁸⁰ Euroopan unioni allekirjoitti vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 30. maaliskuuta 2007, ja sopimus tuli EU:n osalta voimaan 22. tammikuuta 2011. EU:n odotetaan antavan ensimmäisen määräaikaikatsauksensa yleissopimuksen täytäntöönpanosta vuonna 2014.

⁸¹ Toimivaltaa kuvataan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen tekemisestä Euroopan yhteisön puolesta 26 päivänä marraskuuta 2009 tehdyn neuvoston päätöksen 2010/48/EY (EUVL L 23, 27.1.2010, s. 35) liitteessä II.

⁸² Katso alaviitteessä 79 tarkoitetuissa asioissa Ringiä ja Skouboe Werge annetun tuomion 28–32 kohta.

⁸³ Kohtuulliset mukautukset tarkoittavat, että työnantajalla on velvollisuus toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet, jotta vammaiset voivat päästä johonkin toimeen, harjoittaa sitä ja edetä urallaan tai saada koulutusta, jollei näistä toimenpiteistä aiheudu työnantajalle kohtuutonta rasitetta.

⁸⁴ Belgia, Viro, Kypros, Italia, Latvia, Liettua, Unkari, Puola ja Slovakia.

⁸⁵ Italia: asia C-312/11, komissio v. Italia, tuomio 4.7.2013. Tuomion jälkeen Italia on muuttanut lainsäädäntöään, ja muutos on parhaillaan komission tarkasteltavana.

⁸⁶ Tšekki, Latvia, Puola, Slovakia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Euroopan unionin tuomioistuin on tulkinnut sukupuolista suuntautumista koskevan perusteen rajoja muutamissa merkittävässä päätöksissään. Niihin lukeutuvat esimerkiksi asioissa Maruko ja Römer annetut tuomiot⁸⁷, joissa tuomioistuin katsoi, että jos samaa sukupuolta olevat henkilöt asetetaan kansallisessa lainsäädännössä vertailukelpoiseen tilanteeseen aviopuolisojen kanssa, kuuluvat kansalliset säännöt, joilla kielletään puolisoille maksettavat etuudet rekisteröidyn parisuhteen samaa sukupuolta olevilta puolisoilta, direktiivin soveltamisalaan. Tuore ACCEPTia koskeva asia⁸⁸ havainnollistaa jäljellä olevia asiaan liittyviä ongelmia ja sitä, että syrjäntäkiellon täytäntöönpanon suhteen on jatkuvasti oltava valppaana⁸⁹. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi asiassa, että romanialaisen ammattilaisjalkapalloseuran omistaja toimi direktiivin 2000/78/EY vastaisesti todetessaan julkisesti, ettei koskaan palkkaisi homoseksuaalista pelaajaa.

6.4 Uskonto tai vakaumus

Direktiivillä kielletään uskontoon tai vakaumukseen perustuva syrjintä työssä ja suojellaan kaikkia jotakin uskontoa tunnustavia tai jonkin vakaumuksen omaavia henkilöitä. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta kuitenkin sallii kirkkojen ja muiden uskontoon tai vakaumukseen perustuvien organisaatioiden poiketa vaatimuksesta työnantajana toimiessaan. Organisaatiot saavat tietyissä olosuhteissa asettaa työntekijöidensä uskontoon tai vakaumukseen perustuvia erityisvaatimuksia. Näiden työhön liittyvien vaatimusten on oltava aitoja, perusteltuja ja oikeutettuja, eivätkä ne saa perustua muihin perusteisiin, kuten työntekijän sukupuoliseen suuntautumiseen. Komissio on valvonut, noudattavatko kansalliset täytäntöönpanosäädökset säännöstä, jota on tulkittava suppeasti, koska kyseessä on poikkeus. Kuudella jäsenvaltiolla⁹⁰ oli aluksi ongelmia poikkeuksen asianmukaisessa täytäntöönpanossa, mutta kaikki rikkomusmenettelyt on saatettu päätökseen.

7. PÄÄTELMÄT JA JATKOTOIMET

Tähän mennessä kaikki jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet saattaakseen käsiteltävinä olevat kaksi direktiiviä osaksi kansallista oikeusjärjestystä ja ottaakseen käyttöön direktiivien täytäntöönpanossa tarvittavat menettelyt ja elimet. Jäsenvaltioiden hallinto- ja oikeusviranomaiset ja tasa-arvoelimet ovat nyt eturintamassa antamassa käytännön suojelua järjestelmällisesti kaikille sitä tarvitseville. Euroopan komissio seuraa täytäntöönpanoa tarkasti ja tukee jäsenvaltioiden viranomaisia täytäntöönpanossa. Komissio jatkaa seurantaa myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan soveltamista koskevassa vuosittaisessa kertomuksessaan.

Suurin haaste on tehdä nykyinen suoja paremmin tunnetuksi ja varmistaa, että direktiivien käytännön täytäntöönpano ja soveltaminen sujuu paremmin. Komissio pyrkii yhdessä jäsenvaltioiden ja niiden tasa-arvoelinten kanssa yhtenäisesti hyödyntämään kaikkia

⁸⁷ Asia C-267/06, Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, tuomio 1.4.2008, ja asia C-147/08, Römer v. Freie und Hansestadt Hamburg, tuomio 10.5.2011.

⁸⁸ Asia C-81/12, Asociația ACCEPT v. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, tuomio 25.3.2013.

⁸⁹ Katso toukokuussa 2013 julkaistu Euroopan unionin perusoikeusviraston EU:n laajuinen tutkimus LHBT-henkilöiden syrjintä-, väkivalta- ja häirintäkokemuksista, joka on saatavilla osoitteessa <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results>, ja vuonna 2013 julkaistu Equinetin näkemys "Equality bodies promoting equality & non-discrimination for LGBTI people", joka on saatavilla osoitteessa www.equineteurope.org ja jolla pyritään tukemaan tasa-arvoelinten työtä LHBTI-henkilöiden yhdenvertaisuuden ja heihin kohdistuvan syrjinnän torjunnan edistämiseksi.

⁹⁰ Saksa, Irlanti, Alankomaat, Slovenia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

direktiivien tarjoamia mahdollisuuksia suojellakseen yhdenvertaisen kohtelun perusoikeutta EU:ssa. Tämän kertomuksen kolmella liitteellä pyritään edistämään näitä toimia. Täydellistä yhdenvertaisuutta ei kuitenkaan voida varmistaa yksin lainsäädännön avulla, vaan sen tueksi tarvitaan asianmukaisia politiikkatoimia. Tiedotus- ja koulutustoimiin on jo saatavilla rahoitusta työllisyyttä ja sosiaalista yhteisvastuuta koskevasta Euroopan unionin ohjelmasta (Progress-ohjelma), mutta komission on yhdessä jäsenvaltioiden kanssa tehostettava työtä entisestään, jotta voidaan varmistaa, että oikeuksien tunteminen paranee konkreettisesti kaikkialla EU:ssa.

Kansalliset tasa-arvoelimet ovat yhdenvertaisuuden vahtikoiria, ja tämän aseman vahvistaminen voi olla keskeinen tekijä direktiivien täytäntöönpanon ja soveltamisen tehostamisessa. Tasa-arvoelinten vaikuttavuuden parantaminen ja niiden auttaminen hyödyntämään koko potentiaaliaan voisi olla suureksi avuksi yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi tavalla, joka on helposti kaikkien käytettävissä EU:ssa ja kaikkien osapuolten (myös jäsenvaltioiden) kannalta nopeampi ja edullisempi kuin oikeusteitse tapahtuva täytäntöönpano.